

ТРАНСГРАНИЧНО НАСЛЕДЯВАНЕ (начално ниво)

ПРОЕКТ: ПО-ДОБРО ПРИЛАГАНЕ НА РЕГЛАМЕНТИТЕ НА ЕС ПО СЕМЕЙНО И НАСЛЕДСТВЕНО ПРАВО

Това обучение е част от поредица, организирана с финансовата подкрепа на Програмата за гражданско правосъдие 2014 – 2020 г. на Европейския съюз.

Тази публикация е изготвена с финансовата подкрепа на Програмата за гражданско правосъдие 2014 - 2020 г. на Европейския съюз. Съдържанието на тази публикация е отговорност единствено на ERA и не отразява непременно мнението на Европейската комисия.

Трансгранично наследяване
Казус № 3, начално ниво
Случаят на Майк и Валеска

Г-н Майк Палман е немски консултант в областта на корпоративното обновление, роден през 1962 г. Той има две пораснали деца от първия си брак, приключил през 2008 г. Синът му Ян живее в Прага, където е практикуващ адвокат. Дъщеря му Юлия живее в Берлин, където работи като консултант по връзки с обществеността. След дълга кариера за голям играч на пазара Майк създава своя собствена фирма за корпоративно обновление, специализирана в областта на здравните грижи и природните науки.

През 2012 г. Майк се жени за Валеска, полска гражданска, която среща по време на честите си командировки до Полша. Двойката се установява в Познан, където Майк купува къща, използвайки значителна част от спестяванията си. Майк и Валеска оттогава живеят в тази къща. Майк работи през по-голямата част от времето си за немски клиенти. Той започва да търси нови клиенти в Полша, но не е особено успешен в това.

През януари 2017 г. Майк и Валеска се разделят. Натовареният работен график на Майк обтяга взаимоотношенията между съпрузите. След раздялата Майк се връща обратно в Германия, докато Валеска остава в къщата, която те притежават в Познан. Майк се установява в Берлин, за да живее близо до дъщеря си и внука си и продължава да работи като консултант в областта на корпоративното обновление с ясен фокус върху немската здравна индустрия. Майк се отказва от идеята да намери нови клиенти в Полша.

Майк умира през юни 2017 г. по време на планинско изкачване във Франция, скоро след като подава документи за развод пред съда в Германия.

Въпреки, че не разполага с необходимите средства да я купи, Валеска няма намерение да напусне къщата в Познан. След няколко обсъждания с Ян и Юлия, Валеска осъзнава, че трябва да заведе съдебно дело, за да получи решение в своя полза.

Въпрос 1

Валеска завежда дело пред първоинстанционен съд в Германия, като иска произнасяне по отношение на правата, които тя може да претендира във връзка с къщата. Прилага ли се Регламента за наследяването?

Въпрос 2

Съдът в Германия компетентен ли е да се произнесе по иска, заведен от Валеска относно наследяването на Майк?

Въпрос 3

Как съдът може да определи дали къщата, намираща се в Познан, попада в имуществото на Майк?

Въпрос 4

Кой закон се прилага по отношение на наследяването на Майк?

Въпрос 5 – алтернативен сценарий

Разгледайте следния алтернативен сценарий: като се премества в Полша, за да живее с Валеска, Майк започва да разширява броя на клиентите си, включвайки компании, базирани в Полша. Той е доста успешен и след няколко месеца прекарва по-голямата част от времето си, работейки в полза на полските си клиенти. Работните навици на Майк обаче сериозно увреждат отношенията му с Валеска. За да размислят за бъдещето на връзката си, Майк и Валеска решават през първите седмици на 2017 г. за известно време да живеят отделно. Майк заминава за Франкфурт на Одер, откъдето продължава да работи основно за своите полски клиенти. Майк умира при пътен инцидент през юни 2017 г., малко преди момента, в който той и Валеска е трябвало да решат за връзката си. Всички останали елементи от първоначалния случай остават същите. Кой закон се прилага за наследяването на Майк?

Въпрос 6 – алтернативен сценарий

Разгледайте следния алтернативен сценарий: по време на уикенд, който прекарват заедно в южната част на Полша по повод четвъртата им годишнина, Майк изготвя писмо до Валеска, в което посочва, че ако почине, желанието му е, както и да се развие тяхната връзка, Валеска да има право да живее в къщата в Познан, докато пожелае и без да плаща нищо. Писмото е написано върху бланка на хотела, в който Майк и Валеска са отседнали. Майк подписва писмото, както следва: „С любов: Майк”. Той дава на Валеска оригинала, като запазва копие за себе си. Валеска представя писмото в съда, като твърди, че то представлява завещание, имащо законна сила. Може ли Ян и Юлия да оспорят действителността на завещанието, като твърдят, че то не отговаря на изискванията на немското законодателство? Всички останали елементи на първоначалния случай остават същите.

Въпрос 7

Приемете, че завещанието, изготвено от Майк е действително. Променя ли то положението на Валеска?

Въпрос 8

Върнете се на първоначалния случай, като не обръщате внимание на алтернативните сценарии във въпроси 5 и 6. Приемете, че съдът в Германия, прилагайки полското право, за да определи дали Валеска може да претендира права върху къщата, и прилагайки немското право за наследяването на Майк, решава, че Ян и Юлия заедно с Валеска са собственици на къщата, намираща се в Познан.

8.1 Могат ли Ян и Юлия да получат от съда Европейско удостоверение за наследство, за да упражняват правата си в Полша?

8.2. Могат ли властите в Полша да откажат да приведат в действие ЕУН, като твърдят, че тъй като починалият е пребивавал обичайно в Полша, когато е починал, то властите в Германия не са били компетентни да издадат ЕУН?

Въпрос 1

Валеска завежда дело пред първоинстанционен съд в Германия, като иска произнасяне по отношение на правата, които тя може да претендира във връзка с къщата. Прилага ли се Регламента за наследяването?

Методология

Стъпка 1. Определете за кой **аспект от международното частно право** става дума.

Стъпка 2. Намерете съответните европейски и международни **правни източници**.

Стъпка 3. Проверете **приложното поле** на европейските и международните разпоредби, а където има повече от една, връзката между тях.

Стъпка 4. Намерете **вярното правило** и го приложете към случая.

Първият въпрос, който трябва да бъде разгледан, е свързан с определянето на съответните правила. Европейският съюз е приел Регламент, който се занимава конкретно със случаите на **трансгранично наследяване**: Регламент 650/2012¹.

Като част от европейското законодателство Регламентът за наследяването се ползва с **приоритет** пред разпоредбите на националното законодателство, отнасящи се до въпросите на трансграничното наследяване. Поради това при разглеждането на различните въпроси, които могат да възникнат в рамките на трансгранично наследяване, не може да се позоваваме на **националните правила**.

Всеки Регламент, приет като част от европейското пространство на правосъдие, има специфичен **обхват на приложение**. Като първа стъпка при решаването на определен казус е важно да се провери дали даден Регламент правилно се прилага към спора.

Обхватът на прилагане на Регламента за наследяването се определя от редица предварителни въпроси, **а** именно:

- дали делото притежава достатъчно **трансгранично измерение**;
- дали фактите попадат в **материалното приложно поле** на Регламента;
- дали фактите попадат в **географския обхват на приложение** на Регламента;
- дали фактите попадат в **приложното поле във времето** на Регламента.

- **Трансгранично измерение**

Въпреки че това все още не е потвърдено от Съда на ЕС, прилагането на Регламента за наследяването изисква спорът да има **трансгранично измерение**. Няма точно определение на това изискване. Наследяването може да притежава трансгранично измерение в различни случаи, **като** например:

- Когато починалият е имал друго гражданство освен гражданството на държавата, в която обичайно е пребивавал;
- когато починалият притежава имущество в друга държава, различна от държавата,

¹ Регламент (ЕС) № 650/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 4 юли 2012 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и приемането и изпълнението на автентични актове в областта на наследяването и относно създаването на европейско удостоверение за наследство, OJ L 201/07 от 27 юли 2012 г.

в която той обичайно е пребивавал; няма значение дали тези активи представляват значителна част от активите на починалия;

- когато някой от наследниците и други бенефициери от наследяването са установени в друга държава, различна от държавата, в която починалият обичайно е пребивавал;

Съществуват и други ситуации, при които наследяването може да съдържа достатъчно трансгранично измерение.

- **Материално приложно поле**

Съгласно Член 1 Регламентът се прилага „при наследяването в случай на смърт”. Това е широко приложно поле, което е изяснено в Съображение 9 от Преамбюла.

Някои въпроси, които могат да бъдат свързани с наследяването на дадено лице, обаче са **изключени** от приложното поле на Регламента. Това важи особено за данъчните въпроси. Регламентът няма за цел да замени данъчните правила, приложими във всяка държава-членка при наследяване.

Други въпроси, които са изрично изключени от обхвата на материалното приложно поле, са въпроси, свързани с правното положение на физическите лица и семейните отношения, дееспособността на физическите лица, въпроси, свързани с изчезването или отсъствието на физическо лице и въпроси, свързани с режими на съпругеска имуществена общност.

Тези въпроси следва да се разглеждат, като се използват съответните правила на международното частно право. Тези правила понякога могат да бъдат намерени в други разпоредби на европейското международно частно право. Такъв е случаят с въпросите на съпругеската имуществена общност (считано от 29 януари 2019 г.).² Повечето въпроси, останали извън Регламента за наследяването, трябва да бъдат разгледани, като се използват съответните правила на международното частно право на държавата-членка, в която се открива наследството. Това може да доведе до различен отговор на същия въпрос в зависимост от държавата-членка, в която е разгледан въпросът.

При разглеждането на различните изключения от материалното приложно поле на Регламента следва да се обърне внимание и на Член 23. В Член 23 се изброяват редица въпроси, за които се счита, че попадат в обхвата на приложимото право към наследяването. Следователно Член 23 може да даде указания за това, което трябва да се разбира, че попада в обхвата на понятието „наследяване”.

- **Географски обхват на приложение**

Регламентът за наследяването е приет от Европейския съюз. Той е в сила само в държавите-членки, с уговорката, че три държави-членки не са обвързани с Регламента – Дания, Обединеното кралство и Ирландия. Фактът, че тези три държави-членки не са обвързани с Регламента, не означава, че Регламентът не може да се прилага по отношение на наследяването на гражданин на една от тези държави, или когато починалият е обичайно пребивавал, или е притежавал имущество в някоя от тези три страни.

² Виж по-долу (Бележка под линия 4).

Дания, Великобритания и Ирландия не са обвързани от Регламента. Това означава, че органите на тези държави не са задължени да прилагат Регламента, когато се занимават с трансгранично наследяване. Това означава също така, че когато Регламентът посочва прилагането на правото на една от тези страни, органите на държава-членка, които се занимават със случай на трансгранично наследяване, следва да считат, че приложимото право е това на трета държава. Вследствие на това може да бъде задействан механизмът на „препращане” (Член 34). Освен това, ако починалият обичайно е пребивавал в Дания, Великобритания или Ирландия, може да се задейства допълнително правило за компетентност, което дава правомощия на съдилищата на държавата-членка, в която се намират активите на починалия (Член 10).

Регламентът има за цел да улесни „правилното функциониране на вътрешния пазар ... с отстраняване на пречките пред свободното движение на хора, които днес са изправени пред трудности при упражняване на правата си в областта на наследяването с трансгранични последици” (Съображение 7 от Преамбюла). Следователно Регламентът ясно има европейско измерение.

Регламентът за наследяването не включва, както други регламенти³, правило, което конкретно се отнася за географския му обхват на приложение. Поради това не съществува един-единствен елемент, който да представлява необходимата връзка с Европейския съюз, гарантиращ, че Регламентът е приложим.

За да се приложи Регламентът, следва да се направи позоваване на неговите правила за компетентност, т.е. Членове 4 до 10. Щом като органите на една държава-членка имат компетентност, Регламентът се прилага. Ето защо първо трябва да се провери дали Регламентът предоставя компетентност на органите на дадена държава-членка.

Националността на починалия във всеки случай не е релевантна. Прилагането на Регламента не е запазено за наследяването на граждани на държави-членки.

По същия начин Регламентът може да се прилага, дори ако наследяването включва активи, находящи се в трети държави.

- **Приложно поле във времето**

Съгласно Член 83 Регламентът се прилага „по отношение на наследяването на лица, починали на или след 17 август 2015 г.”.

Ако лицето е починало преди тази дата, Регламентът не може да се приложи. Това означава, че нотариусите и органите, които се занимават с трансгранични наследявания, ще продължат да прилагат националните правила на международното частно право, които се отнасят до наследяването през следващите няколко години. Нотариусът или наследниците на починалия не могат да се „включат” в Регламента.

Ако лицето е починало на или след 17 август 2015 г., Регламентът за наследяването е напълно приложим. Той измества изцяло националните правила на международното частно право.

Член 83 въвежда допълнителни правила, които могат да направят възможно да се вземат предвид разпоредбите на Регламента във връзка с изборите, направени от починалия преди

³ Вж. напр. Членове 4 до 6 от Регламент „Брюксел Ia”.

датата 17 август 2015 г. Поради това може да е възможно позоваване на Регламента, въпреки че въпросът се отнася до завещание или друго разпореждане, направено преди тази дата.

Отговор B1:

В настоящия случай поставеният въпрос категорично попада в рамките на приложното поле на Регламента. Майк е починал след като Регламентът е влязъл в сила и е станал приложим. Освен това въпросите със сигурност са свързани с наследяването, както е определено в Член 23 и е изяснено в Съображение 9. И накрая, въпросът е повдигнат в съда на държава-членка, обвързана с Регламента. Фактът, че Майк, който е немски гражданин, е починал, докато живее в Германия, не възпрепятства прилагането на Регламента. Майк е живял в две различни държави-членки. Той е женен за гражданин на друга държава-членка и притежава активи в тази друга държава-членка. Ето защо неговото наследяване съдържа достатъчно трансгранично измерение.

Въпрос 2

Съдът в Германия компетентен ли е да се произнесе по иска, заведен от Валеска относно наследяването на Майк?

Регламентът за наследяването включва правила, които определят кога са компетентни съдилищата на държава-членка. Тези правила могат да се открият в Членове 4 до 19 от Регламента.

Съгласно основното правило компетентни са съдилищата на държавата-членка по обичайното местопребиваване на починалия към момента на смъртта му (Член 4). Други правила дават възможност на друга държава, различна от тази по последното обичайно местопребиваване, да упражнява юрисдикция.

Регламент за наследяването – Правила относно компетентността

- Обичайно местопребиваване (Член 4) → компетентност по отношение на цялото имущество
 - Оценено към момента на смъртта
 - Имащо значение само ако се намира в държава-членка
- Ако починалото лице е избрало приложимото право: заинтересованите страни могат да изберат съд на държава-членка, чието право е избрано (Член 5)
- Местонахождение на активите (Член 10)
 - Само ако обичайното местопребиваване на починалото лице е в трета държава
- Починалото лице е гражданин на държавата-членка: компетентност по отношение на цялото имущество
- Починалото лице не е гражданин на държавата-членка: компетентност по отношение на цялото имущество, ако предишното обичайно местопребиваване на починалото лице е било в тази държава преди по-малко от пет години.
- Във всички други случаи – компетентност, ограничена до местните активи
- *Forum necessitatis* (Член 11)
- Временни и охранителни мерки (Член 19)

В настоящия случай Майк е починал след като е напуснал Познан и се е върнал обратно в Германия. Той се е установил в Германия и се е фокусирал единствено върху немски клиенти. Тъй като изглежда, че Майк не е направил избор на право, единствената възможност немските съдилища да имат компетентност е Член 4, който позволява съдилищата на държавата-членка, в която е обичайното местопребиваване на починалото лице, да са компетентни по отношение на цялото имущество.

Регламентът не съдържа определение на понятието „обичайно местопребиваване”. В Съображенията в Преамбюла могат да бъдат намерени някои насоки (Съображения 23 и 24). Обърнете внимание, че не е налице сигурност по отношение на законовата сила на Съображенията, включени в Преамбюла на даден Регламент. Когато разглежда други Регламенти от международното частно право, Съдът на ЕС се позовава на Съображения (вж. напр. във връзка с Регламента относно производството по несъстоятелност, CJEU, 20 октомври 2011 г., *Interedil Srl срещу Fallimento Interedil Srl, Intesa Gestione Crediti SpA*, Дело C-396/09, т. 47).

Съображение 23

„... За определяне на обичайното местопребиваване органът, занимаващ се с наследяването, следва да направи цялостна оценка на обстоятелствата от живота на починалия в годините преди смъртта му и в момента на смъртта му, като взема предвид всички фактически елементи от значение за случая, по-специално продължителността и редовността на престоя на починалия в съответната държава, както и условията и причините за този престой. Така определеното обичайно местопребиваване би следвало да показва тясна и стабилна връзка със съответната държава от гледна точка на специфичните цели на настоящия регламент.”

Съображение 24

„В определени случаи може да се окаже сложно да се определи мястото на обичайното местопребиваване на починалия. Подобен случай може по-специално да възникне, когато по професионални или икономически причини починалият е отишъл да живее и работи в чужбина, понякога за дълъг период, но е поддържал тясна и стабилна връзка с държавата си по произход. В такъв случай и в зависимост от обстоятелствата може да се смята, че обичайното местопребиваване на починалия продължава да бъде неговата държава по произход, в която са били съсредоточени интересите на неговия семеен и социален живот. Може да възникнат и други сложни случаи, когато починалият е редувал периодите на пребиваване в няколко държави или е пътувал между различни държави, без да се е установил за постоянно в никоя от тях. Ако починалият е гражданин на една от тези държави или по-голямата част от неговите основни активи се намират в една от тези държави, специален критерий при цялостното оценяване на всички фактически обстоятелства може да бъде неговото гражданство или местонахождението на тези активи.”

GOOD to KNOW

Понятието обичайно местопребиваване често се използва в различни европейски регламенти от международното частно право.

В повечето от тези Регламенти няма изискване лицето да е пребивавало минимален период от време в определена държава, за да се счита тя за негово обичайно местопребиваване. Като последица от това, при някои обстоятелства дадено лице може да се счита, че има обичайно местопребиваване в определена държава, в която той/тя е живял/а само кратък период от време. Единственото изключение може да бъде открито в Регламент „Брюксел IIa”: съгласно Чл. 3, ал. 1, буква „а” съдилищата на държавата-членка по обичайното местопребиваване на ищеца са компетентни, ако той/тя е живял там поне една година непосредствено преди предявяването на иска. Този период може да е шест месеца, ако ищецът е гражданин на тази държава-членка.

Регламентът не съдържа разпоредба за изключение, която позволява съдът да се отклони от обичайното приложение на Член 4, какъвто е случаят при установяване на приложимото право по делото (виж Член 21, алинея 2).

Отговор В2:

В настоящия случай Майк решава да живее в Берлин, след като той и Валеска се разделят. Той никога не е преставал да работи в Германия, дори когато живее в Полша. Той избира да живее в Берлин, за да бъде близо до дъщеря си и внука си. Той също така подава молба за развод в Германия. Тези елементи, съчетани с факта, че Майк е немски гражданин и че единствената му връзка с Полша е собствеността върху недвижим имот в тази страна, сочат в посока Германия като страна, в която Майк е установил обичайното си местопребиваване. Немските съдилища са компетентни да разгледат иска. Кой немски съд е компетентен, трябва да се определи въз основа на немското гражданско производство.

Правилата за компетентност, включени в Регламента, се прилагат само за „съдилища”. Това понятие е определено в Член 3, алинея 2 от Регламента. Тъй като държавите-членки са свободни да определят ролята и компетентността на органите, участващи при наследяването (виж Съображение 20), задачата за събиране на имуществото на починалия и разпределянето му на бенефициерите може да бъде възложена на различни органи. В някои държави-членки съдилищата изпълняват тази мисия. В други държави административните органи са призвани да изпълняват тази мисия. В много държави-членки нотариусите са призвани да подпомагат задачите, които трябва да бъдат изпълнени, след като бъде открито наследството. Нотариусът може да изпълнява тези задачи при поискване от бенефициерите или да бъде назначен от съда. Въпреки, че в повечето държави-членки нотариусите не могат да се считат за съдилища при изпълнението на тази задача, в други държави-членки това може да е различно (Съображение 21). Такъв е случаят в Унгария, Чешката република и Словашката република, където нотариусите по гражданско право упражняват съдебни функции в наследствени производства. В тези държави нотариусите са обвързани с правилата за компетентност.

Въпрос 3

Как съдът може да определи дали къщата, намираща се в Познан попада в имуществото на Майк?

Майк и Валеска са били женени. Преди да разгледаме въпроса за активите на Майк, трябва да определим с точност кои активи са включени в имуществото на Майк. Това означава да се установи дали притежаваните от починалия активи са неговите собствени активи или активи, притежавани съвместно с преживелия съпруг. Тъй като в някои правни системи бракът има пряк ефект върху имуществените отношения между съпрузите, първо трябва да разберем как да разгледаме тези взаимоотношения.

ЕС приема два Регламента, които се отнасят до имуществените отношения между съпрузи и партньори⁴. Тези правила обаче се прилагат само за съпрузи, сключили брак, или партньори, регистрирани след 29 януари 2019 г. (Член 69).

За съпрузи, сключили брак преди 29 януари 2019 г., следва да се прилагат националните правила на международното частно право. Тези правила могат да се различават: в някои държави-членки съпрузите могат да избират приложимото право към техните отношения. В други държави-членки такъв избор не е възможен или може да бъде направен само в полза на определени закони. При невъзможност за избор на право, приложимото право към

⁴ Регламент (ЕС) 2016/1103 от 24 юни 2016 г. за изпълнение на засиленото сътрудничество в областта на компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения по въпроси, свързани с имуществения режим между съпрузи (ОJ L183/1 от 8 юли 2016 г.) и Регламент (ЕС) 2016/1104 от 24 юни 2016 г. за изпълнение на засиленото сътрудничество в областта на компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения в областта на имуществените последици на регистрираните партньорства (ОJ L 183/30 от 8 юли 2016 г.).

имууществените отношения между съпрузите може също да варира: в някои държави-членки се прави позоваване на правото на държавата на общата националност на съпрузите. В други държави-членки правилата по подразбиране подчиняват съпрузите на правото на тяхното първо обичайно местопребиваване след брака.

Кое право се прилага към трансгранични имуществени въпроси през 2017 г.?

При липса на избор на право:

Обща националност (напр. D, IT, E, NL)

- i) Първо общо местопребиваване на съпрузите (напр. BEL, FR, LX)
- ii) Настоящо общо местопребиваване (напр. CH)
- iii) Мълчалива промяна или не (напр. Хагската конвенция от 1978 г.)

Ако съпрузите са направили избор на право

- i) Разрешен избор на право (напр. FR, NL, BEL)
- ii.)Избор от различни възможности, един закон (напр. BEL, DE, IT)
 - iii.)Избор от различни възможности, един или частичен избор (напр. Хагската конвенция от 1978 г.)
- ii) Няма възможност за избор (напр. GR)

Тъй като въпросът е отнесен за решаване пред немски съд, той ще приложи собствените си правила за международно частно право, за да определи кое право се прилага по отношение на съпругеския имуществен режим между Майк и Валеска.

Съответното правило на немското частно международно право (Член 14 и 15 от EGBGB - Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch) предвижда, че (при липса на избор от страна на съпрузите и ако съпрузите нямат общо гражданство) съпругеският имуществен режим се регулира от правото на общото обичайно местопребиваване на съпрузите по време на брака им.

Прилагайки този стандарт, много е вероятно прилагането на полското право, тъй като съпрузите са избрали да живеят в Полша след брака си.

Полският закон предвижда, че при липса на избор от страна на съпрузите за друг режим, съответният режим е този на общността на имуществото (Член 31 от Кодекса за семейството и настояничеството от 1964 г. – Закон от 23 април 1964 г., с последващи изменения).

Забележка към преподавателя: можете да попитате участниците да установят кое право ще се прилага към имуществените отношения между Майк и Валеска, ако прилагат правилата на международното частно право на тяхната държава-членка.

Отговор В3:

В настоящия случай към имуществените отношения между съпрузите се прилага полското право. Следователно съгласно полското право трябва да бъде установено дали Валеска може да претендира някакви права върху къщата в Познан.

Въпрос 4

Кой закон се прилага по отношение на наследяването на Майк?

Съгласно Член 21 от Регламента за наследяването приложимото право по въпросите, свързани с наследяването е правото на държавата по последното обичайно местопребиваване на лицето.

Във В2 обсъждахме къде е обичайното местопребиваване на Майк преди смъртта му. Достигнахме до заключението, че Майк е пребивавал обичайно в Германия. Като следствие от това, *немското право* е приложимо по отношение на неговото наследяване.

Не винаги е лесно да се намери информация за закона за наследяването на чужда държава. Освен класическите инструменти, които могат да бъдат открити в някои правни библиотеки, като книги, съдържащи сравнителен преглед по наследствено право (вж. *напр.* Луис Гарб и Джон Ууд, *Международно наследяване*, 4. изд., OUP, 992 р. и САЕ-IRENE-CNUE, *Наследяването в Европа. Националното право на 42 европейски държави*, 2016 г.), някои онлайн инструменти също могат да предложат полезни насоки относно правото на определени държави.

В рамките на ЕС две онлайн платформи предлагат достъп до наследственото право на редица държави:

- i) Съветът на нотариатите на Европейския съюз (CNUE) е създал платформа, която включва информация относно правото на 22 държави-членки (www.successions-europe.eu)
- ii) Европейският портал „Електронно правосъдие“ също предлага достъп до основна информация относно наследственото право на 26 държави-членки (https://e-justice.europa.eu/content_successions-166-en.do).
- iii) Съдът може също така да използва Европейската съдебна мрежа, за да се снабди с информация относно правото на друга държава-членка. За да намерят съдии в други държави-членки на ЕС съдиите могат да използват контактната точка: <https://e-justice.europa.eu/contactPoint.do>.

Регламентът за наследяването въвежда важен нюанс при прилагането на правото на последното местопребиваване на починалия. Член 21, алинея 2 от Регламента позволява отклонение от нормалния резултат, ако наследяването съдържа явно по-тясна връзка с правото на друга държава.

Съображение 25 предоставя допълнително пояснение относно действието на тази **клауза за изключение**. Съгласно това Съображение клаузата за изключение може да се използва, когато „починалият се е преместил в държавата на обичайното си местопребиваване малко преди смъртта си и от всички обстоятелства по случая е видно, че явно е бил по-тясно свързан с друга държава”. Съгласно Съображение 25 „не следва да се прибягва до тази явно най-тясна връзка като допълнителен критерий на привързване, когато определянето на обичайното местопребиваване на починалия към момента на смъртта се окаже сложно.”

Регламентът за наследяването не е единственият Регламент, който съдържа клауза за изключение. Регламент „Рим I“ (Член 4, алинея 3) и Регламент „Рим II“ (Член 4, алинея 3) също съдържат клаузи за изключение. Съдът на ЕС постановява във връзка с клаузата за изключение, включена в Регламент „Рим I“, че не е необходимо първо да се проверява дали законът, обявен за приложим, съдържа силна връзка с разглежданата ситуация; вместо това, съдията може веднага да провери дали връзката е по-силна с друга държава. Остава да се види дали Съдът на ЕС ще разшири това доста либерално тълкуване на клаузата за изключение и по отношение на Регламента за наследяването (CJEU, 6 октомври 2009 г., *Intercontainer Interfrigo SC (ICF) срещу Balkenende Oosthuizen BV*, Дело C-133/08).

В настоящия случай е малко вероятно клаузата за изключение да бъде използвана. Майк се премества в Германия и се установява там. Той винаги е работил в Германия и дъщеря му живее в Германия. Единствената му оставаща връзка с Полша е притежаваният недвижим имот в тази страна. Трудно би се приело, че Майк поддържа явно по-тясна връзка с Полша.

Отговор В4:

В настоящия случай към наследяването на Майк е приложимо немското право, тъй като Майк е пребивавал обичайно в Германия. Следователно трябва да се провери дали съгласно немското право Валеска може да претендира някакви права при наследяването на Майк. Фактът, че къщата се намира в Полша, е без значение при решаване на въпроса дали Валеска може да претендира някакви права във връзка с къщата.

Въпрос 5 – алтернативен сценарий

Разгледайте следния алтернативен сценарий: като се премества в Полша, за да живее с Валеска, Майк започва да разширява броя на клиентите си, включвайки компании, базирани в Полша. Той е доста успешен и след няколко месеца прекарва по-голямата част от времето си, работейки в полза на полските си клиенти. Работните навици на Майк обаче сериозно увреждат отношенията му с Валеска. За да размислят за бъдещето на връзката си, Майк и Валеска решават през първите седмици на 2017 г. да живеят известно време отделно. Майк заминава за Франкфурт на Одер, откъдето продължава да работи основно за своите полски клиенти. Майк умира при пътен инцидент през юни 2017 г., малко преди момента, в който той и Валеска е трябвало да решат за връзката си. Всички останали елементи от първоначалния случай остават същите. Кой закон се прилага за наследяването на Майк?

В този алтернативен сценарий нещата са по-малко ясни: Майк се премества в Германия, но това е само пауза, временно прекъсване на връзката. Страните се съгласяват да се опитат да възобновят отношенията си по-късно. Докато продължава да работи за полски клиенти, той вече не живее в Полша. Също така е много несигурно дали Майк и Валеска ще възобновят живота си заедно в Полша. В този случай е по-трудно да се определи къде се намира последното обичайно местопребиваване на Майк.

Важно е да се отбележи, че съгласно Регламента за наследяването дадено лице може да има само едно обичайно местопребиваване. Може да е трудно да се намери това обичайно местопребиваване, но това не бива да се използва като аргумент, нито за да се избегне да се установи къде се намира обичайното местопребиваване, нито за да се заключи, че починалият има няколко обичайни местопребивавания.

Клаузата за изключение, която се съдържа в Член 21, алинея 2 от Регламента за наследяването може да предложи изход. Ако се предположи, че обичайното местопребиваване на Майк се намира в Германия по време на смъртта му, може да се реши

да се приложи клаузата за изключение, като се твърди, че Майк поддържа по-силни връзки с Полша, предвид намерението си да се върне в Полша след изтичането на паузата, че той продължава да работи главно в Полша и че е избрал да се установи на германско-полската граница.

Отговор В5:

В този алтернативен сценарий за наследяването на Майк се прилага немското право, тъй като Майк се е премесил в Германия преди няколко месеца и не е сигурен дали в бъдеще ще възобнови живота си с Валеска. Следователно, дали Валеска може да претендира някакви права върху наследството на Майк, трябва да се реши според немския закон. Ако се установят достатъчно елементи, които да доведат до прилагането на клаузата за изключение, искът на Валеска следва да бъде разгледан по полското право.

Въпрос 6 – алтернативен сценарий

Разгледайте следния алтернативен сценарий: по време на уикенд, който прекарват заедно в южната част на Полша по повод четвъртата им годишнина, Майк изготвя писмо до Валеска, в което посочва, че ако почине, желанието му е, както и да се развие тяхната връзка, Валеска да има право да живее в къщата в Познан, докато пожелае и без да плаща нищо. Писмото е написано върху бланка на хотела, в който Майк и Валеска са отседнали. Майк подписва писмото, както следва: „С любов: Майк”. Той дава на Валеска оригинала, като запазва копие за себе си. Валеска представя писмото в съда, като твърди, че то представлява завещание, имащо законна сила. Може ли Ян и Юлия да оспорят действителността на завещанието, като твърдят, че то не отговаря на изискванията на немското законодателство? Всички останали елементи на първоначалния случай остават същите.

Майк изготвя завещание, което Валеска възнамерява да използва. Завещанието е изготвено без помощта на професионалист. Трябва да бъде разгледан въпросът за действителността на завещанието.

За да се установи дали завещанието е действително, първо трябва да се провери дали то отговаря на приложимите формални изисквания. Тези изисквания се намират на първо място в Хагската конвенция от 1961 г. (Конвенция от 5 октомври 1961 г. относно стълкновението на закони в областта на формата на завещателните разпореждания). Тази конвенция е в сила в 42 страни, сред които Германия и Полша. Хагската конвенция от 1961 г. се основава на идеята, че завещателната свобода трябва да се разшири до възможно най-голяма степен.

Съгласно Член 75, алинея 1 от Регламента тази Конвенция има предимство пред разпоредбите на Регламента. Следователно Конвенцията от 1961 г. се прилага, ако наследяването се извършва в Германия или Полша. Ако Конвенцията не е в сила, се прилага Член 27 от настоящия Регламент по отношение на формалната действителност на завещанията и съвместните завещания. Член 27 приема различните изисквания, съдържащи се в Конвенцията от 1961 г., така че между двата документа няма съществени различия.

GOOD to KNOW

Кога дадено завещание е действително съгласно Хагската конвенция от 1961 г.? Конвенцията не предвижда прилагането на единен закон, нито налага конкретна форма на завещание. Вместо това тя предвижда, че едно завещание е действително, ако отговаря на една от няколко алтернативи. Завещанието е действително, ако отговаря на формалните изисквания, посочени в:

- i) законодателството на мястото, на което завещателят го е изготвил, или
- ii) законодателството по националността, притежавана от завещателя, било то в момента на извършване на разпореждането, или по време на смъртта му, или
- iii) на мястото, на което завещателят е имал местоживеене, било то в момента на извършване на разпореждането, или по време на смъртта му, или
- iv) на мястото, на което завещателят е имал обичайно местопребиваване, било то в момента на извършване на разпореждането, или по време на смъртта му, или
- v) що се отнася до недвижими имоти, на мястото, на което те се намират.

В настоящия случай, при прилагането на Хагската конвенция от 1961 г., може да се вземат предвид законите на *Германия* (държава, чийто гражданин е завещателят) и *Полша* (където е изготвено завещанието и завещателят е имал обичайно местопребиваване, когато е изготвено завещанието).

За да се установи какви са изискванията за действителност на завещанието според полското или немското законодателство, може да се позовем на вече споменатите онлайн ресурси (вж. във B4).

Съгласно немското и полското законодателство завещанието, изготвено от завещателя, е действително, ако е написано изцяло саморъчно и е подписано и датирано (§ 2247 от BGB и Член 949 от полския Граждански кодекс).

До извършването на по-задълбочен преглед по немското и полското право, можем да приемем, че завещанието, изготвено от Майк е действително.

Отговор B6:

В настоящия случай, прилагайки Хагската конвенция от 1961 г., трябва да стигнем до заключението, че завещанието е валидно, тъй като отговаря на формалните изисквания, определени от полското или немското право.

Въпрос 7

Приемете, че завещанието, изготвено от Майк е действително. Променя ли то положението на Валеска?

Вече видяхме, че завещанието е действително от формална гледна точка. Следва да се проучи дали съществуването на завещание може да окаже влияние и върху приложимото право и следователно върху позицията на Валеска.

Регламентът включва специални правила по отношение на завещанията и други разпореждания с активи при смърт. Тези правила също се основават на обичайното местопребиваване на починалия. Съществуват обаче две важни разлики, когато се сравнява Член 24 от Регламента с основното правило (т.е. прилагането на правото на държавата, в която починалият обичайно е пребивавал преди смъртта си – Член 21, аления 1):

- първата разлика е, че обичайното местопребиваване трябва да се оценява не в деня, в който лицето е починало, а в деня, в който е изготвено завещанието (или другото разпореждане с имущество при смърт. Следователно трябва да се има

предвид този момент и да се определи къде завещателят е имал обичайно местопребиваване;

- втората разлика е, че законът на обичайното местопребиваване на завещателя по времето, когато е изготвено завещанието, не заменя напълно закона на последното обичайно местопребиваване на починалия. Това право е от значение само за „допустимостта” и „материалната действителност” на завещанието.

GOOD to KNOW

Член 26 определя какво трябва да се разбира под „материалноправна действителност”: това понятие обхваща следните въпроси:

- способността на лицето, направило разпореждането с имущество в случай на смърт, да направи такова разпореждане;
- конкретните условия за недееспособност, които не позволяват на лицето, направило разпореждането, да се разпорежда в полза на определени лица или които не позволяват на дадено лице да наследи имущество от лицето, направило разпореждането;
- допустимостта на представителството за целите на съставяне на разпореждане с имущество в случай на смърт;
- тълкуването на разпореждането;
- измама, принуда, грешка и всякакви други въпроси, свързани със съгласието или намерението на лицето, направило разпореждането.

В настоящия случай Майк има местопребиваване в Полша, когато написва писмото до Валеска. Поради това трябва да се приложи полското право, за да се определи дали завещанието е допустимо и материално действително. Следователно Член 24 води до прилагането на друго право, различно от основното правило на Член 21.

Действието на Член 24 означава, че едно наследяване ще се регулира от различни закони. Това е важно изключение от принципа, закрепен по силата на Регламента, според който всяко наследяване следва да бъде уредено от един закон. Съображение 37 от Регламента наистина посочва, че приложимото към наследяването право „следва да урежда наследяването като цяло, т.е. цялото имущество, което съставлява наследственото имущество, независимо от естеството на активите и независимо дали активите се намират в друга държава членка, или в трета държава”. Механизмът на Член 24 може да доведе до ситуация, при която едно имущество е уредено от няколко закона.

GOOD to KNOW

Регламентът прави възможно лицето да избере приложимото право към неговото наследяване (Член 22). Правото, избрано от завещателя урежда цялото наследяване. Когато завещанието включва действителен избор на приложимото право, избраното право се прилага по отношение на цялото наследяване. С други думи няма разделяне на имуществото.

Отговор В7:

В настоящия случай съществуването на завещание оказва влияние върху наследяването:

- по принцип наследяването на Майк остава уредено от немското право, тъй като той има обичайно местопребиваване в Германия към момента на смъртта си;
- допустимостта и материалната действителност на завещанието обаче са уредени от полското право. С други думи, ако завещанието е допустимо и материално действително съгласно полското право, съдът ще го вземе предвид при определяне на правата, които Валеска може да претендира по отношение на имуществото на Майк.

Въпрос 8

Върнете се на първоначалния случай (като не обръщате внимание на алтернативните сценарии във въпроси 5 и 6). Приемете, че съдът в Германия, прилагайки полското право, за да определи дали Валеска може да претендира права върху къщата, и прилагайки немското право за наследяването на Майк, решава, че Ян и Юлия заедно с Валеска са собственици на къщата, намираща се в Познан.

8.1 Могат ли Ян и Юлия да получат от съда Европейско удостоверение за наследство, за да упражняват правата си в Полша?

8.2. Могат ли властите в Полша да откажат да приведат в действие ЕУН, като твърдят, че тъй като починалият е пребивавал обичайно в Полша, когато е починал, то властите в Германия не са били компетентни да издадат ЕУН?

Регламентът за наследяването въвежда нов инструмент: Европейско удостоверение за наследство (ЕУН). ЕУН е документ, изготвен от органите на държава-членка, който може да се използва в друга държава-членка, за да се докажат правното положение и / или правата на наследник, заветник, изпълнители на завещания или управители на наследствено имущество (Член 63).

- ЕУН е *незадължителна* система (Член 62, алинея 2). Използването на ЕУН не е задължително. Наследникът или заветникът могат да изберат да използват друга система, за да докажат своите права / правно положение. Много държави-членки са създали *ad hoc* инструменти, за да позволят на наследниците и заветниците да докажат своите права. В съответствие с принципа на субсидиарност гражданите могат да продължат да избират тези удостоверения.
- ЕУН е *единен* инструмент: неговото съществуване и последици са изцяло регламентирани от разпоредбите на Регламента. Когато издават удостоверение или разглеждат последиците от него, органите на държавата-членка следва да разглеждат само Регламента, а не националното си законодателство.
- Държавите-членки са свободни да решават *кой е компетентен* да издава Европейски удостоверения за наследство в техните правни системи. Член 64, буква „б“ изисква само държавите-членки да определят орган, „който съгласно националното право е компетентен да разглежда въпроси в областта на наследяването“. Някои държави-членки са предоставили това правомощие на съдилищата; в други държави-членки нотариусите са получили правомощията да издават удостоверения. В трети държави-членки е въведена смесена система, която позволява и на съдилищата, и на нотариусите да издават удостоверения.
- Европейско удостоверение за наследство може да бъде издадено само с помощта на *специално разработен формуляр*, който е на разположение на всички европейски езици. Използването на формуляр улеснява разпространението на удостоверението между държавите-членки.
- Член 69 от Регламента обяснява *правните последици от удостоверението*. По същество властите на всички държави-членки трябва да приемат за вярна информацията, включена в удостоверението, във връзка с правното положение и правата на наследниците и заветниците. Съображение 71 посочва в това отношение, че удостоверението „не следва да бъде изпълнителен титул само по

себе си, а следва да притежава доказателствена сила с презумпцията, че посочва точно елементите, които са предвидени в приложимото към наследяването право или в друго право, приложимо към специфични елементи, като материалноправната действителност на разпорежданията с имущество в случай на смърт”. Включени са специални правила за защита на легитимните очаквания на трети страни, които имат отношения със страната, чието правно положение и права са доказани с Европейско удостоверение.

- Самото удостоверение не се разпространява. То остава в органа, който го е издал. Страните, които искат да се позоват на ЕУН следва да поискат заверено копие на ЕУН. Заверените копия са действителни за срок от шест месеца (Член 71, алинея 3).

8.1. *Могат ли Ян и Юлия да получат Европейско удостоверение за наследство от съда?*

Всяка държава-членка решава свободно кой е компетентен да издава европейски удостоверения за наследство. Съображение 70 обяснява в тази връзка, че: „Всяка държава членка следва да определи в националното си законодателство кои органи са компетентни да издават удостоверението — дали съдилищата, както са определени за целите на настоящия регламент, или други органи, компетентни в областта на наследяването, например нотариуси.”

Информацията относно официалните уведомления, направени от държавите-членки, е достъпна на Европейския портал „Електронно правосъдие” (Член 78, алинея 1, буква „в”).

В **Германия** правомощията за издаване на ЕУН са предоставени на местния съд („Amtsgericht”), освен в Баден-Вюртемберг, където нотариусът разполага с тази компетентност поне до края на 2017 г.

Преди да издаде ЕУН, органът трябва да провери дали е компетентен да направи това. Съгласно Член 64 даден орган може да издаде ЕУН, само ако е компетентен съгласно Член 4, 7, 10 или 11 от Регламента.

В настоящия случай, тъй като Майк обичайно е пребивавал в Германия, когато е починал, немските съдилища са компетентни да издадат ЕУН (Член 4).

За да се определи съдът, който има местна компетентност, трябва да се разгледат съответните правила за вътрешна компетентност на съответната държава-членка.

8.2. *Могат ли полските власти да оспорят компетентността на немския съд, който е издал ЕУН?*

Съгласно Член 69, алинея 1 „Удостоверението има правни последици във всички държави членки, като за това не се изисква специална процедура”.

Регламентът приема системата за признаване *de plano*: Европейското удостоверение за наследство произвежда своето действие във всички държави-членки, без да е необходимо предварително да се представя удостоверението на местен орган за проверка. В това отношение системата, приета с Регламента, е идентична с тази, приета за чуждестранни

съдебни решения (Член 39, алинея 1 от Регламента).

Това означава, че след като органите на една държава-членка издадат ЕУН, последиците от него трябва да бъдат приети незабавно във всички останали държави-членки, обвързани с Регламента.

Обратното на предвиденото по отношение на съдебни решения (Член 40), Регламентът не изброява основания за непризнаване (като нарушаване на обществения ред или нарушаване на правата на ответника), които биха могли да се използват за противопоставяне на признаването на последиците от ЕУН.

Съгласно Регламента държавата-членка, в която се представя ЕУН, не може да се противопостави на признаването му. Тази държава-членка не може да посочи като основание своята обществена политика или каквото и да е друго препятствие, за да отрече правните последици на ЕУН. Това важи и за компетентността на органа, който е издал ЕУН: тя не може да бъде оспорена в държавата-членка, в която се използва ЕУН.

Регламентът обаче предвижда две възможности да се поправи, измени или оттегли ЕУН. Тези възможности са налице в държавата-членка, в която е издадено ЕУН, а не в държавата-членка, в която се използва ЕУН:

- Издаващият орган има възможност да преразгледа ЕУН, което е издал. Той може да направи това в две ситуации: ако се окаже, че има техническа грешка, органът може да поправи ЕУН. Ако ЕУН включва информация, която се окаже неточна или погрешна, органът може да измени или оттегли удостоверението (Член 71).
- Член 72 допуска съдебно обжалване в държавата-членка, в която е издадено ЕУН. От съда може да се поиска да отмени решението, с което издаващият орган е отказал да измени или оттегли удостоверението.

Във всички тези случаи може да се поиска и спиране на действието на удостоверението (Член 73).

Отговор В8:

- Ян и Юлия могат да поискат издаването на ЕУН от компетентния съд в Германия;
- ЕУН, издадено от немския орган, трябва да бъде прието от властите в Полша. Тези власти не могат да оспорят компетентността на издаващия орган в Германия.